

[GT och NT](#)

[Gamla förbundet var en förberedelse för det nya förbundet](#)

[Gamla förbundet är lagens särskilda tid, nya förbundet evangeliets särskilda tid](#)

[Gamla förbundet är förmyndartiden – nya förbundet är frihetstiden](#)

[Gamla förbundet är skuggornas och förebildernas tid, nya förbundet ljusets och uppfyllelsens tid](#)

Gamla och nya förbundet

Föredrag vid kyrkodagar 1986. Citaten från NT enligt Bo Giertz
översättning.

Ett betydelsefullt begrepp i Bibeln är förbund. Gud handlar med människor genom att ingå förbund med dem. Vi hör talas om flera förbund. Gud ingick t.ex. förbund med Noa, med Abraham och med David. Det största och viktigaste förbundet i Gamla testamentet (GT) är dock det förbund med Israels folk som Gud slöt genom Mose: det gamla förbundet. Detta har i Nya testamentet (NT) ersatts av ett fullkomligt, slutgiltigt och evigt förbund genom Guds egen Son, Jesus Kristus: det nya förbundet.

Ett förbund är en överenskommelse, ett fördrag eller avtal mellan olika parter. Förbunden i Bibeln har sina likheter med förbund i samhällslivet. Men där finns också en mycket stor olikhet: när ett förbund med Gud sluts, så ligger det i sakens natur, att det inte är ett förbund mellan lika parter. I de bibliska förbunden är Gud den suveräne. Det är alltid han som tar initiativet och bestämmer villkoren. I Bibeln är människan aldrig en för Gud värdig part att ingå förbund med. Tvärtom, hon är alltid en syndare som Gud av nåd sänker sig ned till och i sin stora godhet sluter förbund med. Hans förbund med människan är således i grunden alltid ett nådeförbund. Genom det träder Gud i höjden i gemenskap med människan i djupet.

Förbunden består i regel av löfte och villkor. Gud lovar

något, t.ex. att låta Israels folk få bo i Kanaans land. Men villkoret är att folket uppfyller förbundets förpliktelser. Förbundet var ett uttryck för djup och helig gemenskap; de som slutit förbund var ett med varandra. Förbund innebar också trygghet. Den som Gud har ingått förbund med stod under hans goda och allsmåktiga beskydd. Så länge människan inte bröt förbundet, så rådde ”frid” (hebr. ”shalom”). Gemenskap, trygghet och frid var just det Gud ville skänka människorna genom förbunden.

Förbund mellan människor ingicks ofta under högtidliga ceremonier med offer och svärande av ed – ett dyrt löfte att hålla förbundet och inte bryta överenskommelsen. På liknande sätt är det också vid förbunden med Gud. Till de bibliska förbunden hörde i regel också ett förbundstecken: en synlig sak eller en ceremoniell handling som skulle påminna om förbundet, t.ex. regnbågen i förbundet med Noa (1 Mos. 9), omskärelsen i förbundet med Abraham (1 Mos. 17) och helighållandet av sabbaten i förbundet med Israel (2 Mos. 31).

I 2 Mos. 19-24 har vi en sammanfattning av gamla förbundet med de karakteristiska förbundsdragen. Här finns nådelöftet vid Sinai berg till Israels folk att få vara Guds egendomsfolk framför andra folk, ”ett rike av präster och ett heligt folk” (2 Mos. 19:5, 6). I de följande kapitlen (20-23) har vi Guds förbundsvillkor, som kallas ”förbundsbooken” (24:7), själva kärnan i den mosaiska lagstiftningen. Förbundet invigdes med offerblod (24:8). Lite längre fram inskräps också hållandet av sabbatsdagen som förbundstecken (31:13).

Nya förbundet finns sammanfattat som i en brännpunkt i Herrens Heliga Nattvard. Där säger Jesus: ”Denna kalk är det nya förbundet i mitt blod, som blir utgjutet för många till syndernas förlåtelse.”

GT och NT

Innan vi går vidare skall vi säga något om gamla och nya förbundets heliga skrifter samt deras förhållande till

varandra.

”Testamentum” är det latinska ordet för förbund. På 200-talet e. Kr. började framför allt kyrkofadern Tertullianus benämna Bibelns två huvuddelar för Gamla och Nya testamentet. Den största delen, ungefär två tredjedelar, av Bibeln består av GT. Dess skrifter har en grundläggande betydelse för hela den kristna tron. Vi förstår egentligen ingenting av NT utan den gammaltestamentliga bakgrunden. Tänk på hur Jesus hela tiden bekräftade sin verksamhet med hänvisningar till det som var skrivet i GT. Han såg också GT:s skrifter som gudomligt given sanning i alla avseenden. När han vid ett tillfälle behandlade en detalj i GT, sade han som något självklart: ”Skriften kan ju inte sättas ur kraft” (Joh. 10:35). Samma sak säger apostlarna. Hela Skriften är ingiven av Gud, skriven av människor drivna av den Helige Ande (2 Tim. 3:16, 2 Petr. 1:21). För Jesus och den första kyrkan var GT från början till slut utan minsta tvekan ett heligt Guds Ord.

Vi får därför inte tänka lågt om GT, som om allt som står där bara angick judarna, och som vi nu inte behöver anstränga oss så mycket att förstå. Det som var Jesu och apostlarnas Bibel skall också vara de kristnas.

Allt väsentligt i NT finns redan i GT. Det nya förbundet har vuxit fram ur de frön som såtts i det gamla. De två förbunden har nära förbindelse med varandra och förutsätter varandra. Kyrkofadern Augustinus har mycket träffande sagt: ”Det nya testamentet ligger dolt i det gamla och det gamla testamentet är uppenbart i det nya.”

GT är för många ofta en problematisk och invecklad bok. Gud synes så sträng där. Han låter fruktansvärda domar gå över folk och enskilda. Vidare kan det ibland se ut som om människan blir frälst genom laggärningar i GT till skillnad från i NT. Det har också blivit allt vanligare att moderna bibelkritiker talar om två gudar i Bibeln – en gammaltestamentlig, primitiv och grym gud och en nytestamentlig, mild och barmhärtig gud. I vart fall menar man att gudsbilden utvecklats till det bättre i NT.

Redan nu skall vi med kraft säga, att det är en och samme Gud som talar och handlar i bägge förbunden. Dessa är olika, men olikheten består ingalunda i att Gud eller hans väsen förändras på något sätt. Frälsningsvägen för människorna är också densamma. Jesus Kristus är kärnan i GT liksom i NT. Han är ”densamme i går och i dag och i all evighet” (Hebr. 13:8). På apostlamötet i Jerusalem säger Petrus: ”Vi tror ju tvärtom att det är genom Herrens Jesu nåd som vi blir frälsta, vi på samma sätt som de” (Apg. 15:11).

Vi kommer här att lägga tonvikten vid en del verkliga skillnader mellan gamla och nya förbundet. Det är viktigt att känna till dem, annars får man inget grepp om Bibeln. Mycken förvirring och villfarelse har kommit av att man inte förstått eller gett akt på skillnaden mellan förbunden. Har man den klar för sig, får många frågor sitt svar och saker och ting kan tolkas riktigt i sitt rätta sammanhang.

Gamla förbundet var en förberedelse för det nya förbundet

Det djupaste syftet med det gamla förbundet var att skapa de yttre omständigheter som ingick i den Treenige Gudens plan för Sonens nedstigande och människoblivande på jorden.

Gud utväljer ett folk och gör det till sitt särskilda egendomsfolk. I detta folk låter han en konung uppstå, David, som får ett märkligt löfte: av hans släkt skall en konung komma, vars kungatron Gud skall befästa till evig tid (2 Sam. 7:12-16). Nya förbundet är just denne konung och hans verk. När förberedelsetiden är slut, kommer han: ”Men när tiden var fullbordad sände Gud sin Son. Han föddes av kvinna och blev ställd under lagen för att friköpa dem som stod under lagen” (Gal. 4:4, 5).

Allt i gamla förbundet är således en förberedelse för något nytt. Profeterna pekade framåt mot den kommande messianska tiden: ”Se, dagar skall komma, säger Herren, då jag skall sluta ett nytt förbund” (Jer. 31:31).

Det är i detta perspektiv vi skall se några skillnader mellan förbunden.

Gamla förbundet är lagens särskilda tid, nya förbundet evangeliets särskilda tid

Redan ett ytligt bläddrande i GT, framför allt i Moseböckerna, ger vid handen, att denna del av Bibeln till skillnad från NT innehåller en mängd lagar och föreskrifter. Det talas ofta i GT om HERRENS lag, hans bud, rätter och stadgar. Och dessa är direkt givna av Gud till Mose, som förmedlade dem till folket och skrev ned dem. En höjdpunkt inte bara i fysisk utan även i andlig bemärkelse är berget SINAI, där förbundet slöts och lagen gavs. Judarna kallade ibland hela GT för ”Lagen” (hebr. ”Tora”).

Styrelseskicket i Israel var mycket speciellt. Gud lät dem inte som andra folk fundera ut och formulera sitt statsskick och sina lagar, utan gav dem själv alla ordningar och rättsprinciper. Israel var en teokrati, en stat som i allt skulle styras av Gud och gudagivna lagar och förordningar. Detta medförde att Israels folk förutom de Tio buden dels stod under en samling samhällslagar eller borgerliga lagar, dels under en samling gudstjänstlagar eller ceremoniallagar. Både statsskicket, samhällslivet och gudstjänstlivet – allt sammanvävt till en helhet – skulle regleras av Guds lag genom Mose.

När man i vår tid gärna vill svartmåla Mose lag och talar nedsättande om den som primitiv, grym och orättfärdig, så är det både en tanklös och orättvis bedömning.

Samhällslagarna i det gamla Israel uppvisar en högtstående lagstiftning som lät tala om sig, och som i förhållande till andra länder på den tiden framstod som mycket civiliserad. Mose kunde säga till israeliterna: ”Och vilket annat stort folk finns, som har stadgar och förordningar så rättfärdiga som hela denna lag, vilken jag i dag förelägger er?” (5 Mos. 4:8). Mose lag har långt fram i tiden påverkat många länders lagstiftning, även vårt lands. Straffen präglades av vedergällningsprincipen (jus talionis), ”öga

för öga, tand för tand” (2 Mos. 21:24), dvs. att straffet skulle stå i direkt proportion till brottets storlek. Denna rättsregel var sträng, men samtidigt ett värn mot orättvisa straff. I kringliggande länder var det inte ovanligt med mycket godtyckliga och grymma straff i form av tortyr och lemlästningar. I Israel var lagen Guds och stod för ordning och rättvisa, trygghet och barmhärtighet. Den gav skydd åt fattiga och värnlösa, främlingar och slavar. En hebreisk träl skulle t.ex. frigges efter sex år och samtidigt förses med gåvor som ett startkapital (5 Mos. 15:12-15).

Gudstjänstlagarna upptar ett betydligt större utrymme än övriga lagar. Förhållandet till Gud var viktigast. Här finner vi mycket detaljerade föreskrifter om altare, offer och prästerskap samt en mängd symboliska reningsföreskrifter. Allt detta – inte minst de blodiga offren – vittnade starkt om att syndiga människor inte kunde nalkas den Helige utan vidare. Det måste till reningar och offer. När Hebréerbrevet kommenterar de gammaltestamentliga offren, säger det också: ”Enligt lagen måste nästan allting renas med blod, och utan att blod utgjuts, finns ingen förlåtelse” (Hebr. 9:22).

Gamla förbundet vilar på nåd. Där finns utan tvekan Guds förlåtelse som upprättar syndaren. Men ändå är det helt tydligt att lagen dominerar: förbundets folk åläggs strängt att hålla en mängd lagar och föreskrifter. ”Förbannad vare den som inte håller denna lags ord och inte gör efter dem”, förkunnar Mose för folket (5 Mos. 27:26). Därför är det rätt, som Luther ofta gör, att beskriva gamla förbundet som ett lagförbund, ja, rentav som ett gärningsförbund; det handlar ju mest om att göra vad som var befallt i den givna lagen.

I NT råder det omvända förhållandet. Där dominerar evangelium om syndernas förlåtelse. Den andliga höjdpunkten är inte Sinai utan berget SION, Jerusalems berg, där evangelium flödar fram från Golgata kors och Kristi tomma grav. Visst finns det lag och förmaning också i NT, men inte alls i sådan mängd som i GT.

Mose var lagstiftare. Hans huvuduppgift var att lära lagen,

kräva det goda och bestraffa synden. Kristus däremot kommer med evangelium, som inte kräver utan ger. Hans huvuduppgift är att utverka syndernas förlåtelse och rättfärdiggöra syndare. Han är ingen ny Mose, ingen lagstiftare som kommer med nya lagar. På lagens område driver han endast den skapelsegivna och i människohjärtat inskrivna natur- eller morallagen som i alla tider är giltig för alla människor, den som vi har i de Tio buden (2 Mos. 20).

I nya förbundet är gamla förbundets samhällslagar och gudstjänstlagar avskaffade. De gällde bara Israels folk under förberedelse tiden för det kommande, nya förbundet. Inte ens de Tio buden återfinns helt oförändrade hos Kristus och apostlarna. Ty i dessa bud fanns inslag av både ceremoniallag och borgerlig lag som var speciella för Israel (bildförbudet och sabbatsbudet är borta i NT, och fjärde budets löfte om Kanaans land är ändrat till ett allmänt löfte, Ef. 6:3).

Många frågar sig nu: Varför inrättade Gud ett sådant lagförbund som förberedelse till nya förbundet? Varför dessa många, ofta invecklade, omständliga och tunga bud och ceremonier? De visade sig ju också vara svåra att hålla. De blev, som aposteln Petrus sade på apostlamötet i Jerusalem, ”ett ok”, en skavande börda på nacken, ”som varken våra fäder eller vi orkat bära” (Apg. 15:10).

Blev det trots allt inte fråga om frälsning genom lagen, en annan frälsning än i nya förbundet?

Gamla förbundet är förmyndartiden – nya förbundet är frihetstiden

En god och belysande förklaring till Guds märkliga ordning med sitt folk i gamla förbundet till skillnad från det nya har vi i Gal. 3 och 4. Där ställer Paulus just frågan: Vad tjänade lagen eller lagförbundet till? (Gal. 3:19)

Sin egen och andra fromma israeliters upplevelse av gamla förbundet beskriver han så här: ”Innan tron kom”, dvs. före

Kristus, ”höll lagen oss inspärrade bakom lås och bom” (3:23). I nästa vers står det att lagen blivit ”en övervakare, som skulle fostra oss till Kristus, för att vi skulle bli rättfärdiga genom tron.” Lagen är således övervakare, uppfostrare, eller ”tuktomästare” som det står i äldre översättningar. Vidare liknar han Israel under gamla förbundet vid en omyndig arvinge som står under förmyndare till en viss tidpunkt (4:1, 2).

Låt oss se närmare på bilden av förmyndarskap. En förmyndare är ju en person som utsetts att ta hand om och övervaka en minderårigs eller en omyndigs tillgångar och arv och vaka över dennes rättigheter till dess han blir vuxen och myndig. Om ett barn förlorar sina föräldrar, utses en förmyndare till att förvalta arvet i enlighet med de testamentariska föreskrifter som gäller.

Förmyndarinstitutionen har i olika former funnits i alla tider. Förr var det ofta så, att den som stod under förmyndare fick sin frihet ordentligt beskuren. En förmyndare kunde ha vidsträckta befogenheter att föreskriva vad som var tillåtet och förbjudet för den omyndige. Han ansvarade för uppfostran, disponerade pengarna och tilldelade det uppväxande barnet vad han ansåg vara lämpligt. Men en sak kunde en förmyndare aldrig göra: ändra på arvet eller göra testamentet ogiltigt och arvingen arvlös. Förmyndartiden varade till dess arvingen uppnått den lagstadgade åldern. Först då fick han frihet och full bestämmanderätt över sin egen person och sitt arv.

Det är således denna bild aposteln använder för att belysa Guds folks villkor under gamla förbundet. De stod för en tid under lagens förmyndarskap.

Mose var en förmyndare. I testamentet var det föreskrivet hur arvingarna, Israels barn, skulle skötas om till dess arvet föll ut. Dessa föreskrifter är just gamla förbundet. Det var Gud själv som satt sitt folk under förmyndare och syftet var inte frälsning genom lagen, inte att skapa arvingar. Långt före lagförbundet lovade Gud Abraham arvet ”som en gåva, genom ett löfte” (3:18). Man kan ju aldrig förtjäna

ett arv. Så gav Mose, och lagen människorna i förbundet inte någon egen förtjänst och rättfärdighet inför Gud, utan förvarade, bevarade och fostrade dem bara till den verkliga rättfärdigheten, Kristi rättfärdighet. Det är vad aposteln klart och tydligt säger: Lagen, gamla förbundet, skulle fostra till Kristus.

Denna fostran var sträng. Den tunga, svåra lagen med alla dess stadgar och bud var genomsyrad av helighetskrav. Gud var den Helige. Detta erfor Israels folk på ett alldeles särskilt sätt. Allt i gamla förbundet skapade ett för oss nutidsmänniskor – som vanligtvis har mycket liten känsla för Guds helighet – nästan ofattbart medvetande om avståndet mellan Gud och syndare. Gud och människa kunde inte mötas hur som helst. Det vittnade lagen och alla dess föreskrifter starkt om. Den skapade syndakännedom. Därför blev, som aposteln säger, Mose ämbete ett dödens ämbete – han hade ”bokstaven” som dödar i sin hand (2 Kor. 3:6, 7). Lagen som återspeglar Guds helighet verkar alltid fördömande, när den träffar det orena och oheliga.

Allt detta verkade samtidigt längtan hos de fromma israeliter som tog förbundet på allvar, längtan efter en ny tid. Väntan och längtan är utmärkande drag för gamla förbundets andliga liv. Lagen drev till löftena om Messias. Den väckte hunger efter kvinnans ”säd” som skulle trampa sönder ormens huvud (1 Mos. 3:15), efter Abrahams avkomling genom vilken alla släkten på jorden skulle bli välsignade (1 Mos. 12:3), efter frälsarkonungen som skulle komma på Davids tron (2 Sam. 7).

Gamla förbundet var således en förmyndartid med starka begränsningar för arvingarna. Denna tid av goda men stränga uppfostrare var på sitt sätt lik en fängelse- eller träldomstid. Guds omyndiga barn var hårt hållna. Till det yttre skilde sig inte heller israeliten från en slav, säger Paulus lite tillspetsat (Gal. 4:1). Bägge måste lyda sin herre eller förmyndare. Likväl är skillnaden stor: den ene är äkta barn och arvinge, medan den andre inte är det.

Arvingen hade något att se fram emot: ”den dag hans far

bestämt” (4:2), myndighetsdagens frihet, då de många reglerna skulle upphöra och man fick ta eget ansvar och förfoga över sitt arv. Också detta är en sida av det gamla förbundsfolkets längtan. Den kan liknas vid fångens längtan efter frihet, barnets längtan efter att bli vuxet och slippa de stränga reglernas gallerverk. Överförmyndaren Mose såg själv fram mot den tiden och talade uppmuntrande till folket om den kommande Profeten: ”Honom skall ni lyssna till” (5 Mos. 18:15).

Vilken kontrast utgör inte nya förbundets tid mot det gamla! Vilken härlig tid i jämförelse med förmyndartiden! I Kristus utlöses arvet. Med sin lidande och görande lydnad i alla syndares ställe har han inte bara sonat synden. I kraft av sitt offer rättfärdiggör han var och en som tror, och han gör dem då också till myndiga och vuxna Guds barn med full tillgång till arvets alla förmåner.

Med Kristus bryter nya förbundets frihetstid in. Han avskaffar Mose förmyndarskap och alla dess regler och lagar som påminde om synd och skapade skuld. Han har ”utplånat det skuldebrev som punkt för punkt förklarade oss skyldiga. Det skaffade han undan genom att nagla det fast på korset”, utropar aposteln i triumferande ton (Kol. 2:14). Lagen, gamla förbundet, betalades och överkorsades med Kristi heliga blod. Efter det får ingen andlig förmyndare ta makten över oss med sina stadgar. Vi kan med gott samvete ta farväl av Mose och hans gamla förmyndarförbund. I Kristus är vi fria från lagens trälldom, från det tunga oket. Det är denna NT:s, frihetstidens, glädje som bryter fram i t.ex. Gal. 4:6-7: ”Eftersom ni nu är barn, har Gud sänt sin Sons Ande i våra hjärtan som ropar: Abba, Fader. Alltså är du inte längre träl utan son.”

Myndighetstiden har inträtt. Då ”står vi inte längre under någon övervakare” (Gal. 3:25). Detta är även skälet till att NT praktiskt taget är fritt från yttre föreskrifter. Endast den allmänna morallagen framhålls och viss ordning för evangeliets förvaltning. I övrigt är kyrkan fri att forma sina gudstjänster och bygga upp sin organisation på efter omständigheterna lämpligt sätt, dock så att allt tjänar god

ordning och kärleken. NT:s kyrka är inget teokratiskt samhälle, inte bundet till visst land, visst tempel och en mängd fixerade ritualer.

Förmyndartiden är slut. Då skall vi varken helt eller delvis leva kvar i gamla förbundet. Vi måste med all kraft värja oss mot dem som vill få in oss under dess tvång. De som inte förstått skillnaden mellan förbunden, utan blandar ihop dem, som t.ex. reformerta samfund gärna velat göra, åstadkommer stor förvirring med sabbatsbud, bildförbud och strävan att bygga upp en jordisk gudsstat efter gamla förbundets mönster.

Aposteln säger: ”För att vi skall vara fria har Kristus frigjort oss. Stå alltså fast och låt ingen lägga träldomsoket på er igen” (Gal. 5:1).

Gamla förbundet är skuggornas och förebildernas tid, nya förbundet ljusets och uppfyllelsens tid

I alla ceremoniallagarna om prästtjänst, offer och reningar och mycket annat man skulle lyda och följa fanns evangelium om den utlovade Kristus insvept. Gamla förbundets gudstjänster och riter är fulla av symboler och förebilder som pekar fram mot något nytt och fullkomligt. Vi ser där liksom skisser och siluetter av den kommande Kristus och hans gärning. Men det är ännu hemlighetsfullt och lite fördolt, en skuggvärld där allt inte omedelbart framträder klart och tydligt. Det provisoriska och förebildande har ju alltid den karaktären. Det är stor skillnad mellan avbilder och original, mellan skugga och verklighet.

Om gamla förbundets stadgar om mat och dryck, högtider och sabbat säger aposteln Paulus: ”Sådant är bara en skugga av det som skulle komma, en skugga av Kristus, som är verkligheten själv” (Kol. 2:16). Vidare står det i Hebréerbrevet: ”Av de goda ting som skulle komma finns det en skugga i lagen, men inte tingen själva i deras verkliga gestalt” (Hebr. 10:1).

I gamla förbundet, särskilt i dess gudstjänstlagar, finner vi således ritningar, symboler och förebilder till Kristus och hans verk. I sig själva kan ceremonierna och offren inte rena och ge förlåtelse: "...offren kommer varje år på nytt med en påminnelse om synderna, eftersom det är omöjligt att blodet av tjurar och bockar skulle kunna utplåna synder" (Hebr. 10:3,4). Men Kristus, Gud som fått människokropp, är verkligheten, det sanna Gudslammet som burit världens synder i sin kropp. Han är det enda verkliga offer som borttar synder. Ändå var de gammaltestamentliga offren inte overksamma. De liksom GT:s sakrament, omskärelsen och påskalammsmåltiden (jfr dop och nattvard), skänkte verkligen syndernas förlåtelse. Men detta skedde i kraft av det offer som de förebildade och pekade fram emot, nämligen Kristi offer "en gång för alla" (Hebr. 9:12).

Vi har här inte utrymme att gå in på de många förebilder till Kristus som finns i Moseböckernas alla lagar om tabernaklet och den översteprästerliga tjänsten. Hela 16 kapitel ägnas åt tempelinredning, altare och prästtjänst, medan skapelsen beskrivs i två. Redan detta visar hur komplicerat människans gudsförhållande blivit, sedan synden fördärvat Guds skapelse. Men allt vittnar också om Kristus, Guds väg till syndare. Paulus låter t.ex. nådastolen, locket av rent guld över förbundsarken med lagtavlorna, som översteprästen en gång om året bestänkte med offerblod, vara en bild av Kristi försoning, som övertäcker våra synder mot lagen: "Honom har Gud, i hans blodiga offerdöd, ställt fram som en nådastol för dem som tror" (Rom. 3:25, Hedegårds övers.).

Det finns ingen bok i NT som utvecklat gamla förbundets förebilder så mycket som Hebréerbrevet. Inte mindre än fem kapitel (4-10) ägnas åt Jesus som uppfyllelsen av det gammaltestamentliga översteprästämbetet. Kristus är den store översteprästen, som frambär sig själv som ett felfritt offer åt Gud.

Somliga menar att allt detta i själva verket är fromma efterhandskonstruktioner och att Kristus inte alls förebildas

i GT på detta sätt. Men både Jesus och hans apostlar lär mycket tydligt uppfyllelsens teologi.

I Bergspredikan säger Jesus: ”Tro inte att jag har kommit för att upphäva lagen och profeterna... Sannerligen, jag säger er: Förrän himmel och jord förgås, skall inte den minsta bokstav, inte ett enda streck i lagen förgås, inte förrän det allt har fått sin fullbordan” (Matt. 5:17, 18). Allt det lagen, hela GT, kräver, lovar och förebildar förverkligas i och genom Kristus. Han fyller GT:s skålar till brädden!

I Joh. 1:17 säger aposteln: ”Ty genom Mose blev lagen given, men nåden och sanningen kom genom Jesus Kristus.” Sanning betyder här inte bara sanning i motsats till lögn. Det grekiska ordet (aletheia) betyder även ”verklighet” En målning eller avbildning är inte verklighet, men personen som avbildas är verklighet. Det förberedande och förebildande förbundet kom genom Mose, men uppfyllelsen, själva verkligheten, kom med Jesus: ”Ordet vart kött och tog sin boning ibland oss” (Joh. 1:14). Han är full av nåd och sanning. Det är oändligt viktigt att förstå detta. Jesus kommer inte till oss med symboliska gåvor, utan riktiga gåvor, som gör oss verkligen fria.

Jesus ger oss t.ex. den verkliga vilan som GT:s sabbat bara förebildade. Därför är sabbaten nu avskaffad till förmån för evangeliets vila från all lagträdom. När man ibland vill ersätta det gamla sabbatsbudet med ett nytt söndagsbud, har man verkligen inte förstått skillnaden mellan förbunden. Att bara byta gamla förbundets lördag mot söndag i nya förbundet är i högsta grad befängt. Skulle sabbaten vara förebild för en annan dag – söndagen? Det vore lika absurt som att byta gamla förbundets påskalamm mot ett annat djur – t.ex. en get! Nej, sabbaten, det gamla förbundets tecken, är borta. Den vila som den förebildade är nu verklighet i Kristus och i NT är det, som Luther säger, sabbat alla dagar. I NT återfinns inget sabbatsbud. Söndagen som gudstjänstdag är en god men fri kyrklig ordning (Kol. 3:16, Gal. 4:10, 11).

I sin instiftelse av den heliga nattvarden säger Jesus:

”Denna kalk är det nya förbundet i mitt blod, som blir utgjutet för er” (Luk. 22:20). Luther såg nya förbundet som ett testamente och översatte också det grekiska ordet för förbund (diathéke) så. Ett testamente, en persons sista vilja, träder i full kraft först efter testatorns död. Testamentet anger arvet och arvingarna: ”till syndernas förlåtelse” (Matt. 26:28) och ”för många” eller ”för er”, dvs. för dem som i tro tar emot Guds gåva i Kristus. Hebréerbrevet utlägger också nya förbundet som ett testamente på detta sätt (Hebr. 9:15 ff.).

I den natt då Jesus blev förråd gav han kyrkan sitt testamente, precis som en döende kan göra när han förstår att han inte har långt kvar. Han testamenterade sin offerdöd – denna död som så ofta är förebildad i gamla förbundets offer. Men den stora skillnaden är att där dog djur. *Här dör Gud själv*. Det sker ”i mitt blod”, i den människoblivne Sonens blod, som fullkomligt renar och rättfärdiggör var och en som tror.

Så har vi hela det nya nådeförbundet sammanfattat i nattvarden. Vilket stort fördärv är det inte att göra detta heliga och härliga sakrament till en måltid, där brödet och vinet endast symboliserar Kristi kropp och blod! Det är – frånsett att man gör våld på textens ”är” – ett återvändande till gamla förbundets symbolvärld. I nya förbundet är Kristi kropp och blod till syndernas förlåtelse verklighet. Det riktiga arvet har utfallit. Det är ett verkligt testamente, som trätt i kraft genom Kristi död och uppståndelse, och som räcks oss i sakramentet.

Skuggornas tid är förbi. Det är förnekelse och stor synd att hålla fast vid siluetten, när Kristus själv, som är det sanna ljuset, har kommit. ”Rättfärdighetens sol”, som det profeteras om i vårt GT:s sista kapitel, har gått upp ”med läkedom under sina vingar.” Då får vi ”hoppa som kalvar som har varit instängda i stallet” (Mal. 4:2).

Gamla förbundet har upphört och med det Israel som en särskild gudsstat. I Jerusalems och templets förstöring år 70 e. Kr., som förutsades av Jesus själv (Luk. 19:41 ff.), sattes den definitiva slutpunkten för det gamla. Nu är

kyrkan det nya, världsvida Israel. Hon är ”ett utvalt släkte, ett konungligt prästerskap, ett heligt folk, ett egendomsfolk” för att hon skall förkunna för hela världen Guds underbara gärningar (1 Petr. 2:9).

S Bergman

